

VEKSTPROBLEMER I DE UNGE KIRKENE

AV WALTER FREYTAG

Av dette temaet — vekstproblemer i de unge kirkene — kunne det utvikles en fullstendig misjonslære. Det vil imidlertid ikke bli gjort her. Likeså lite er det oss om å gjøre å gi en orientering i misjonskirkenes problemer i vår tids historiske situasjon. Vi vil bare peke på og skildre enkelte vekstproblemer i de unge kirkene. Der hvor Gud gir liv, der begynner det en bevegelse som står under en egenartet lov. Det gis da bare et enten/eller: vekst eller forfall. Dette enten/eller vender tilbake i nye former på ethvert utviklingstrinn i det gudgitte liv. De unge kirkene gjennomgår overalt bestemte vekststadier, hvor de stadig på ny stilles overfor avgjørelser som i sin grunn alltid er de samme og gjennom hvilke kirkens indre liv vokser og fullbyrdes. Vi vil antydningvis skildre tre slike vekstproblemer.

1. Isolering eller kall.

Hvor det er grunnlagt en kristen menighet i et hedensk miljø, blir det i mange tilfelle ingen annen mulig løsning enn å isolere den fra omgivelsene. De dømte føler seg selv løsrevet fra sitt gamle miljø. De lever nå ut fra en helt annen kraft og etter helt andre regler enn deres forfedre og folkefeller. Eller det gamle miljøet støter dem ut, så det ikke blir noen annen praktisk mulighet tilbake enn at menigheten slår seg ned i en avsidesliggende landsby. I utallige tilfelle i misjonshistorien har dette vist seg nødvendig. For å nevne et eksempel: Da en hadde vunnet de første kristne fra Øst-Javas muhammedanere, var det ikke annen eksistensmulighet for dem enn livet i Modjowarno, en kristen landsby som ble opprettet særlig for dem. Andre steder dannet de kristne en særskilt stand. Således opplevde Baseler-misjonen i India for mer enn hundre år siden at de dømte

ble utstøtt av det gamle livsfellesskapet for sin kristne tros skyld. For å gi de kristne levelige vilkår, var det ingen annen utvei enn å opprette egne misjons-industrier: veveri og teglstensindustri. Således oppsto det en kirke som sosialt sett hørte til et bestemt lag i befolkningen. Liknende vitnesbyrd har en fra de kristne masserørslene i India, hvor kasteløse er blitt kristne. Kirken utviklet seg her til å begynne med til et særlig livsfellesskap som samtidig viste bare en ytterst liten variasjonsbredde når det gjaldt de forskjellige lag i befolkningen.

Det er lett å forstå at denne uunngåelige forkapsling nødvendigvis måtte føre til forkrøpling. Hvis et samfunn skal ha muligheter for å utvikle seg videre, må det en viss tallmessig størrelse til. Det er nødvendig ganske nøkternt å fastslå dette faktum. Filologer kan fortelle at et språk må tales av minst 300 000 individer, hvis ikke språkutviklingen skal stagnere. Om denne påstand er tallmessig riktig, skal her være usagt. Men det er utvilsomt at *kvantiteten* er medbestemmende for den åndelige utvikling i et samfunn. Også en annen kjensgjerning er ubestridelig, nemlig at en menighet eller kirke må ha en viss sosial variasjonsbredde for å være levedyktig. Men viktigere enn disse sosiologiske lovmessigheter er den åndelige forflatning som følger i isoleringens spor. Så rart det enn kan høres, så sammenlikner den isolerte kirken seg med omverdenen. Den tenker uvilkårlig i de samme kategorier som omverdenen. I primitive omgivelser oppfatter kirken seg som Guds-stamme, i India som kristen kaste.¹ Kristendommen oppfattes som kristen Adat, dvs. som stammelov, eller som Charma, dvs. som kastelov som har samme gyldighet for de kristne som de hedenske tradisjonene for hedningene. En har en gruppe-ære som det er like meget om å gjøre å verne om som kaste-æren. En pariakvinne som er blitt kristen, vegrer seg for å gjøre et nedverdiggende arbeid som vask av gasbind på sykehuset, fordi hun mener at dette ikke anstår seg henne som kristen. Således vil tyngdepunktet ved menighetslivet stadig sterkere ligge på

¹ Oppmerksomme observatører kunne legge merke til hvorledes Den bekjennende kirke i «Det tredje rike» uvilkårlig tok farge av omgivelsene etter som isoleringen skred fram. En kan bare tenke på hvilken rolle medlemskortene spilte, eller på visse tendenser hos ledelsen.

samme sted som i det profane landsby-, stands- og kastesamfunn. Autoritet og ytre makt faller sammen. I kirketukten blir det viktigere å få sosial likevekt i menigheten enn å holde de absolutte guddommelige bud. Og utadtil dekker medlemmene hverandre fordi det er mer om å gjøre å unngå skammen enn å holde seg til sannhet og rettferdighet. Derved forkrøples det kristelige liv.

Misjonshistorien har dog mangfoldige eksempler på at kirker som kanskje tvungent er blitt ført inn i isolering, er våknet til nytt liv. Så vidt en kan forstå skjer det stadig på samme måten, nemlig ved at kirken blir oppmerksom på sitt misjonskall. Stagnasjonen i den øst-javanesiske kirken f. eks. ble overvunnet i samme øyeblikk som denne kirken begynte sin misjonsvirksomhet. Og Baselermisjonens indiske kirke fikk nytt liv i samme øyeblikk som unge mennesker begynte å dra ut i de elendige parialandsbyene for å leve sammen med pariaene i feriene sine, så de kunne forkynne evangeliet for dem. På grunn av dette vitnesbyrd oppsto det noe helt nytt, nemlig at kirken som vesentlig besto av industriarbeidere, fikk en tilvekst fra landarbeidere og således oppnådde en større sosial bredde. Gjennom misjonsarbeidet ble vekstkrisen overstått. En kirke som trekker seg tilbake i selvtilfredshet, er dødsdømt. En kirke som er lydlig mot sitt kall, vinner nytt liv.

2. Tradisjon eller ny-innsats.

De unge kirkene er i sin vekst på forhånd avhengige av en dobbelt tradisjon som i seg selv er en dobbelt fare.

De blir kalt til liv ved innsats av misjonærer. Disse er imidlertid ikke Jesu Kristi apostler i den betydning at de som apostlene kan la budskapet om den oppstandne Frelser virke umiddelbart. Misjonæren er vitne, og i hans vitnesbyrd klinger arven fra hans åndelige fedre med. De unge kirkene vil derfor uvegerlig bli bestemt av den livsform som den kirken misjonæren er utsendt fra, har skapt seg. Gudstjeneste, sed og skikk, kirketukt, syn på det kirkelige embetet og konfesjonelt særpreg er slike faktorer. Så viktig denne arven fra de eldre kirkene er, så betydningsfullt det er at den er med å forme de unge kirkene og utvilsomt beskytter dem fra å komme på av-

veier, så ligger der dog også en fare i denne tradisjonen, en fare som kan bli skjebnesvanger. Vi sikter til den fare som vi kan kalle overflatekristendom (Überfremdung).

Som eksempel kan vi ta konfesjonsproblemet. På den ene side viser erfaringen at de unge kirkenes åndelige vekst er avhengig av at de vokser inn i en bestemt konfesjon. På den annen side er det en grense for hvor langt de kan vokse inn i en bestemt konfesjon. Den tradisjon som overleveres gjennom misjonen, blir visselig ikke helt utnyttet. Det er visse deler av den konfesjonelle overlevering som en ikke klarer å tilegne seg. På den annen side er den konfesjonelle overlevering i seg selv ikke tilstrekkelig til å gi svar på de åndelige spørsmål som misjonskirken blir stilt overfor. Dette er grunnen til at en i mange av de unge kirkenes finner åndelig levende mennesker som ikke føler seg helt hjemme i kirken sin. I lutherske misjonskirker ser vi f. eks. at en føler seg som lutheraner samtidig som en av samvittighetsgrunner ikke kan gi sin tilslutning til den tradisjonelle lutherske praksis når det gjelder nattverdfellesskap med andre kirker (dvs. *ikke* å godta slikt fellesskap). Eller en overtar de tradisjonelle regler for kirketukt, mens kirketukten i seg selv blir uvirksom fordi den ikke kan løse de faktiske aktuelle problemer. I mange misjonskirker er f. eks. spørsmålet om de store utlegg i forbindelse med bryllupene et avgjørende problem. Disse utleggene er så store at en aldri i livet kan greie å betale dem, og hele livsløpet blir forandret for de menneskene det gjelder. En har ikke hatt kjennskap til disse problemene i den kirken som kirketuktstradisjonen stammer fra, derfor blir spørsmålet forbigått i de unge kirkenes, og livet tar skade av det.

De mangler i tradisjonen som her foreligger, viser seg enda tydeligere hvor det er tale om et oppgjør med det tenkesett som gjør seg gjeldende i de unge kirkenes miljø. Jeg har sett et uforglemmelig eksempel på dette på Java. Det gjaldt en strengt kalvinistisk kirke. Jeg ba misjonæren forestille en javanese for meg. Denne innfødte hadde etter hans mening trengt grundig inn i den reformerte lære, og hjalp derfor til med undervisningen ved presteskolen. Jeg snakket med denne javanese og konstaterte at han på alle dogmatiske spørsmål ga absolutt riktige svar, dvs. reformert riktige. Da sam-

talen var slutt, spurte javaneseren om han kunne få lov til å vise meg noe. På javanesisk vis hadde han utarbeidet en grafisk fremstilling av sin kristne tro i form av et såkalt «livstre». Dette var det han viste meg. Det var en svært illustrerende og klar fremstilling. Men den inneholdt ingen antydning til Kristi kors. Midtpunktet i den var et misforstått «Jeg i dere og dere i meg», hentet fra den javanesiske enhetsmystikk. Det viste seg altså i dette tilfellet at javaneseren hadde kunnet tilegne seg den reformerte tradisjon uten et indre oppgjør med javanesisk tenkesett. Det er dette jeg mener med overflatekristendom. Jeg behøver ikke å fortelle hvor farlig den er. I konfesjonsspørsmålet ytrer den seg som uekte lengsel etter kirkelig samhold, dvs. i en vilje til enhet som ikke søker sannheten, men drives av nasjonale motiver, av lengsel etter en stor og imponerende kirke, og som derfor fører til nasjonalistiske eller parlamentariske misforståelser av hva kirken egentlig er.

Ved siden av den tradisjon som er bestemt av misjonen, har de unge kirkene selvsagt også en annen tradisjon, en arv fra hedensk tenkesett. Det behøver jeg ikke komme nærmere inn på her, for misjonslitteraturen er full av fremstillinger av de såkalte «hedenske rester» i menighetene på misjonsmarken. Problemet er i disse tilfelle svært enkelt. Hvor det blir spørsmål om en ekte indisk, afrikansk eller kinesisk kirke, vil dette spørsmål nødvendigvis bli galt besvart, hvis en ikke holder klart for seg at det utenfor kirken ikke finnes noe indisk, afrikansk eller kinesisk samfunn som ikke er hedensk. Spørsmålet om egenart fører derfor nødvendigvis inn i fare for synkretisme, uansett hvilke motiver en måtte ha for et slikt spørsmål.

Med indre nødvendighet blir altså de unge kirkene på et bestemt vekststadium enten ført til overflatekristendom eller de blir ført inn i uovervinnelig hedenskap — hvis da ikke kirkens ekte livsbevegelse fører den videre. Der hvor trangen etter den ekte kirke våkner, der hvor kirken ikke måles med den konfesjonelle korrekthets mål eller med egenartens mål, men hvor det spørres etter den egentlige kirken og hvor en intet heller vil enn å danne en kirke som kan bli stående når Herren kommer igjen, der vil det alltid finnes en vei som fører til seier. Slik blir det i sannhet spørsmål etter den ene kirken, etter en kirke hvor en ikke setter sin egen konfesjon som

det absolutte og enda mindre lar den bli bestemt av det nasjonalt folkelige særpreg. Slik bryter de unge kirkene sin egen bane.

3. *Kirkelighet eller kristenliv (annen generasjons problem).*

Et typisk vekstproblem inntreffer når de fleste kristne i en misjonskirke er barn av kristne foreldre. Kirkens struktur blir da forandret. Den består nå alt overveiende av medlemmer som hører til kirken uten at de selv har stått overfor valget. En kan også si det slik: Dåpens karakter av avgjørelse er falt bort. Alle misjonskirker kommer til dette utviklingsstadium, også de som ikke praktiserer barne-dåpen. For når det gjelder barn av kristne har også voksendåp mer karakteren av en bekreftelse av den kristne arv enn av et energisk nei til hedenskapet og et frimodig ja til en ny herre. Det er klart at også konfirmasjonen i gunstigste tilfelle bare kan ha karakteren av en bekreftelse. Således hviler annen generasjons kristendom vesentlig på første generasjons avgjørelse, på foreldrenes avgjørelse. Denne utvikling kan ikke opprettholdes. I New-Guinea har mange menigheter innført i konfirmasjonsundervisningen beretninger om hedenskapet ved en eldre mann eller kvinne som selv har kjent dette hedenskapet. I alle misjonskirker taler en med ærefrykt om det moralske mot den første generasjon har vist, da den vendte seg bort fra hedenskapet. Men ingen kan leve på de gamles erfaringer. Og således blir andre trekk typiske for annen generasjon enn for første generasjon. Det åndelige liv er mindre sterkt, men også mindre labilt. I første generasjon faller de store trosavgjørelser. Her kjempes med demoner og her oppleves under. Men i første generasjon forekommer også sterke tilbakeslag. I annen generasjon lever en på den første generasjons eksempel, dvs. en går en oppstukket vei. Det kirkelige liv har fått fastere form. I skriftemålet forekommer ikke lenger de helt grove syndene. Det har altså skjedd en fordypelse. Det skriftes for synder som bare sjelden forekommer i første generasjon, som onde tanker o. l. En kan betegne denne utviklingen som en utvikling til kirkelighet.

Også dette vekststadium har sine spesielle farer og sine spesielle muligheter. Vi vil nevne fire typiske eksempler på dette.

Annen generasjons kristendom har en tendens til *negativ moral*. For denne generasjon skiller den kristne seg fra hedningene derved at det er bestemte ting som han *ikke* gjør. Han driver ikke med trolldom, han deltar ikke i blodhevn eller i hedenske fester, han har ikke mer enn én hustru osv. Hans kristendom består vesentlig i avhold fra visse handlinger, det er et slags redusert hedenskap. Alle disse avholdenhets handlinger forteller imidlertid ikke noe om hans indre liv. En kan jo være temmelig overtroisk uten at en tar aktiv del i trolldom. Det er klart at en kirke ikke kan leve om den bare skal ernære seg ved avholdenhet av denne art. Men på den annen side ligger der store muligheter i en slik avholdenhet. Når en avstår fra noe, da blir det nemlig plass ledig for noe som tidligere ikke har vært til stede. Når jeg ikke tør anvende trolldom ved mitt barns sykdom, er det en mulighet for at jeg kan lære å be. Når en ikke lenger med lett hjerte kan drepe mennesker, da oppstår det et visst grunnlag for at en kan se *mennesket* i en som hører til en annen stamme.

Et annet trekk er *vanekristendommen*. Det er fare for at det kristne liv skal gå under i formalisme. En lever kristelig på hedensk vis. Slekt etter slekt har kritikkløst etterfulgt fedrenes fastsatte handlingssett uten å holde klart for seg hvorfor de handlet som de gjorde. Således kan en også leve «kristelig» idet en ganske enkelt gjør det som «en» gjør. Det er klart at et slikt liv må bli uten åndelig frukt. Og dog ligger der også en mulighet i vanen. Den Hellige Skrift taler bare på et enkelt sted om vane i moralsk betydning, nemlig Hebr. 5,14: «for dem som ved bruken («Gewohnheit») har sine sanser oppøvd til å skille mellom godt og ondt». Ved vanemessig helligholdelse av søndagen kan det oppstå et ekte lydørt sinn. Vanemessig kollekt kan bli til offer.

Det tredje trekket er lovisheten. Denne behøver ikke drives så vidt som det i sin tid var vanlig i Kamerun, hvor en for å bevise sin rettskaffenhet for den himmelske dommer fikk med seg i graven et velbrukt Nytestament og kvittering for betaling av kirkeskatten for siste termin. Denne lovisheten har sin rot i den hedenske tradisjon, i den formalisme hvor en venter å bli frelst hvis alle riter er riktig fulgt. Lovishetens fare er kasuistikken. Allerede det enkle faktum

at vi i vår kirketukt gjør forskjell på syndene, fører til denne kasuistikken. De syndene som rammes av kirketukten, blir tatt mer alvorlig enn andre synder. På denne måten oppstår bare altfor lett det forhold at spørsmålet settes på hodet, således at en ikke lenger spør om hva som er påbudt, men en spør om hva som er tillatt, og hvor langt en kan gå uten å komme i konflikt med kirketukten. Ja, det kan endog komme dit hen at det kan bli spørsmål om ikke kirketuktstraffen eventuelt er så liten, at det tross denne lønner seg å synde! Men hermed er loviskheten blitt maskert ulydighet.

Og likevel har denne trangen til loviskhet også sin positive side. Den kan føre til moralsk oppmerksomhet. Først og fremst kan en oppdage dette hos tilskuerne. Tilskuerne spiller jo en ganske stor rolle når det gjelder å opprettholde moralen i vårt samfunn. De gode gamle tanter som selv ikke er blitt gift, vet helt nøyaktig hva som er sømmelig for forlovede par, og passer godt på at dette følges. Misjonæren får ofte — og uten å spørre — bedre beskjed av hedningene om de moralske forhold i menigheten på en utstasjon som han sjelden besøker, enn menigheten selv er i stand til å gi. Det som det blir spørsmål etter, er således: godt eller ondt, rett eller urett. Loviskheten kan altså vekke en moralsk oppmerksomhet som er vesentlig for et sant kristenliv. Ja, av loviskheten kan det oppstå anfektelse: Jeg kan ikke gå til alters når jeg er fiendtlig innstilt overfor en annen. Men kan jeg gå om en eller annen er fiendtlig innstilt overfor meg? Og i anfektelsen kan tvilen oppstå av seg selv. For å nevne et grovt eksempel. Jeg kjenner til en misjonskirke hvor det hyppig forekommer at menn og kvinner lever sammen i fritt samliv i årevis uten å inngå ekteskap. Mannen er tro mot den kvinnen han lever sammen med. Men hvis en spør ham hvorfor han ikke gifter seg, svarer han: «Jeg er ikke sikker på meg selv, og hvis jeg inngår ekteskap og så skulle falle, da ville dette være meget verre enn slik det nå er.» Ved loviskheten vekkes ikke bare erkjennelsen av moralsk plikt, men det vekkes også mistro mot en selv, og dette kan så føre videre til en dypere forståelse av evangeliet.

Annen generasjon beveger seg ofte i hedenske tankebaner. For dem er f. eks. lykke og frelse det samme. De mener som hedningene: Hvis vi oppfører oss korrekt, da må det gå oss godt. Dette kan naturlig

nok føre til tros-katastrofe. Hvis mitt barn er sykt, og jeg ikke øver trolldom og det likevel dør, da føres jeg inn i en valgsituasjon. Består den kristne denne prøven, dvs. fastholder sin tro, tross skuffelsen over ikke å være blitt bønnhørt av Gud, da gjør han et kjempesteg framover. For da har han forstått at lykke og frelse ikke er det samme. Ut fra hedensk tenkesett oppsto i New-Guinea dette spørsmålet: «Da vi ble kristne gikk det framover med oss. Nå lever vi under stadig fattigere kår, altså må det være noe galt med vår kristendom.» Dette spørsmålet ga støtet til en botsbevegelse som på en merkelig måte blandet sammen bots-appell og mammons-forførelse. Da denne avveien ble oppdaget, reiste menigheten som hadde gjort denne feiltagelsen, en minnestøtte for at den aldri mer skulle glemme hvor langt den var kommet på skråplanet. Men ved denne omveien hadde de lært noe: «Vi har lært at Jesus Kristus var fattig.»

Alle annengenerasjons-farer blir overvunnet ved den enkeltes gjennombrudd. Vi har ikke plass til å skildre det her. Kirkens tjenere blir ofte velsignet med dypere åndelig erfaring når de er seg sitt embetes ansvar bevisst. Ofte kommer gjennombruddet på den måten at en ledende krets i menigheten spør seg selv hvorfor ikke kristendommen utbrer seg mer enn den gjør, og kommer til det svar at det er «fordi vi ikke er rette kristne». Mange vekkelsesrørsler i de unge kirkene viser at foranledningen til gjennombruddet var en særlig beskjemmende opplevelse menigheten hadde. Hvis en av lederne deres hadde falt riktig dypt, da våknet en opp.

Der hvor det skjer slike gjennombrudd, der blir det i annen generasjon en deling. De kristne deler seg i to grupper: en for det meste større gruppe hvis kristendom vedblir å være preget av kirkelighet, av kristen moral, og en annen gruppe som har opplevd en omvendelse nr. 2 og er våknet opp til en dypere forståelse av sin kristendom.¹ Den første av disse to gruppene fjerner seg i løpet av den videre utvikling uvegerlig fra det åndelige midtpunkt den lever av. Og på denne måten oppstår det et skille mellom det profane og det religiøse fellesskapet. I første generasjon faller det profane og

¹ Jfr. til dette artikkelen om «Vekkelsen i Tanganyika» i dette nr. s. 156.
— Red.

det religiøse fellesskap for det meste sammen. I annen generasjon skiller de seg. I første generasjon mener en uvilkårlig, selv om en er blitt lært det motsatte, at det er mulig å danne en ren menighet her på jorden. En lever i håpet om å kunne gi livet i sin helhet et lytefritt kristent preg. Annen generasjons menighet som har gått gjennom en omvendelse nr. 2, har forstått at de aldri kan leve av egen rettferdighet eller prestere denne rettferdighet, men at de lever i håpet om det kommende rike. Men nettopp fordi de håper på det kommende riket, kan de ikke slå seg til tåls med at kirken er som den er, men for troens skyld må de opponere mot kirken slik den har utformet seg.

Kirkens livsrørse.

Vi vil alle ha merket at disse problemene som vi her har behandlet — isolasjon eller kall, tradisjon eller ny-innsats, kirkelighet eller kristenliv — ikke bare forekommer på bestemte vekststadier i de unge kirkene, men samtidig representerer spørsmål som enhver kirke til enhver tid blir stilt overfor. Svaret på disse spørsmålene er i grunnen samtidig svaret på spørsmålet om den levende kirken. En levende kirke er en vitnende kirke, en kirke som ikke er seg selv nok, men som vet at dens oppgave er å utbre evangeliet til hele verden. En levende kirke er en kirke som i total og konkret lydighet går inn for det som den gjennom Guds Ånd i Guds ord her og nå har fått seg forelagt. Og en levende kirke er en kirke som vet at den går Ham i møte som alene er dens dommer og frelser. Overalt hvor det gis en slik lydighet og en slik misjonsbevissthet med eskatologiske perspektiver, vokser kirken i alle deler opp mot hodet — Kristus.